

Kokbok till modul 14D Översyn av dränering

KRAV: Lantbrukaren ska ha fått startbesök (1Aa).

GRUNDFÖRUTSÄTTNINGAR:

För att rådgivning ska vara aktuell ska syftet vara att underhålla dräneringen på ett fält på den egna gården för att bibehålla den dränering som behövs för produktionen och att få råd kring hur detta görs för att minimera påverkan på miljön.

Täckdikning är detaljdränering inom fältet.

BILDER OCH UNDERSTÖDSMATERIAL:

Underlagsmaterial till modul 14D, kartor samt kursmaterial till kurser inom modulen.

Hjälplista	Förslag på arbetsgång	Bilder och understödsmaterial
A. Före besöket		
Samtal/brev/e-post till lantbrukaren innan besök	Kontakta lantbrukaren innan besöket och berätta vad rådgivningen går ut på. Ta reda på mer om gårdens specifika problem vad gäller dräneringen. Förklara vad han eller hon behöver förbereda: • Lantbrukaren behöver fundera över vilka skiften som bör prioriteras under besöket. Lantbrukaren bör också fundera över hur vattnet rör sig till och från dessa skiften. • Lantbrukaren ska också ta fram en del underlagsmaterial, detta material kan täcka även andra delar av fastigheten än den som ska besökas. Skicka gärna ut en lista på underlagsmaterial som lantbrukaren ska ta fram i förväg: ○ Markkarteringskartor, helst inklusive jordartsbestämning. ○ Karta, t ex blockkarta eller skiss med befintliga skyddszoner, lägen för eventuella täckdikningsögon, områden med vattenproblem ○ Täckdikningsplaner • Eventuella akter från markavvattningssamfälligheter, inkl kartor Om inte lantbrukaren har tillgång till dokumenten ovan, kan rådgivaren behöva beställa detta från arkiv på länsstyrelsen, lantmäteriet, vattenkartan eller liknande. Kartor som kostar pengar behöver inte beställas.	

Arkivkontroll	Dessutom ska rådgivaren inför besöket: • Kontrollera om fastigheten omfattas av någon form av markavvattningssamfällighet (diknings-, invallnings-, och sjösänkingsföretag). Ta fram kopior av plankartor och profilritningar från markavvattningssamfälligheter om lantbrukaren är intresserad av att bekosta detta (om inte dessa dokument redan finns). • Fundera över vilka enskilda diken som finns på fastigheten och om dessa delas med andra fastighetsägare. • Ta fram kartor (digitala, men papper tas med i fält) som visar: ○ Ekonomiska kartor, eller blockkartor, över gårdens fält ○ Förekomst av skyddade områden; vattenskyddsområde, Natura-2000 och naturreservat i anslutning till aktuellt område ○ Jordartskarta (om lantbrukaren inte har markkarteringskartor)	Det finns stöd i hur man hittar relevant kartmaterial i <i>Underlagsmaterial till 14D</i> och <i>Guide till kartmaterial</i> Lantmäteriets Arken – företag innan ca 1920, http://historiskakartor.lantmateriet.se WebbGIS, information från länsstyrelserna <i>Vattenkartan</i> – viss.lst.se, t.ex. klassning av vattenförekomster Landsarkiv – företag/dikningar i skogsmark <i>Ritningsbeteckningar markavvattningssamfälligheter</i>

B. Vid besöket		
Motivera	Förklara betydelsen av dräneringssystemets funktion (både för ökad produktion och minskat växtnäringsläckage) samt av underhåll. Vikten av väl-dränerade fält för jordbruksproduktionen och miljön ska framgå.	Pdf om <i>Dränering och växtnäringsläckage</i>
Fältbesök	Gå tillsammans med lantbrukaren igenom dräneringens funktion på 1-3 utvalda skiften på gården som har problem med vatten. Bedöm statusen på dräneringen och föreslå åtgärder för förbättrad dränering som underhåll av brunnar, spolning av dikesrör, framgrävning av täckdikessögon, underhåll av dike, kalkfilterdiken etc. Titta även över statusen på utloppsdikeyn	Worddok - <i>Checklista för rådgivningen</i> Denna kan du fylla i under besöket och sedan bifoga till rådgivningsbrevet Annat att titta på inför besöket är t ex: <i>Typritning brunnar</i>
Rutiner för underhåll och kontroll	Uppläs i korta drag om vad som ska göras under fältbesöket och rekommendera att lantbrukaren gör en liknande översyn på resterande mark. Detta bör sedan ske återkommande. Rekommendera att lantbrukaren en gång per år tittar över brunnar m m och kort dokumenterar detta utifrån rapporten från rådgivningsbesöket. Lantbrukaren bör också dokumentera när kontakter med myndigheter tas, underhåll utförs eller nya problem uppstår. Diskutera kort Miljöbalkens hänsynsregler i kap 2. Hänsynsreglerna gäller för alla. Det gäller att vara försiktig vid underhåll, t ex när man kör maskinerna, man ska använda bästa möjliga teknik (maskinval, rätt dimensionerade rör osv), välja rätt tidpunkt (flödes- och miljömässigt).	Läs i aktuell lagstiftning på <i>notisum.se</i>
Ny täckdikning (inklusive dimensionering)	Diskutera omtäckdikning – en långsiktig investering. Ökade flöden med klimatförändringen kan göra att t ex avstånd mellan täckdikningsledningar behöver minskas. Ändrade grödval i ett framtida klimat kan medföra behov av mindre avstånd mellan grenledningarna.	Se <i>Kalkylblad för täckdikning</i>

C. Förbered dokumentation		
Kartor	Beskriv på översiktliga kartor var brister finns i dräneringen, t ex behov av täckdikning, underhåll av öppet dike, ytvattenintag (vid kantdiken och brunnar).	
Juridik	- Täckdikning, upp till dimension 300 mm, är undantagen från tillståndskrav för markavvattning enligt Miljöbalken. - För underhåll av vattenanläggningen, såsom diken och dräneringar, krävs inte tillstånd.	
Ägaransvar	Rekommendera att man är aktiv och bevakar sina intressen som ägare av diken. Ägare kan vara enskild, gemensam med granne eller en samfällighet. Om det inte finns någon aktiv styrelse för en markavvattningssamfällighet rekommendera att man försöker aktivera den. Att vara aktiv innebär att kontrollera status och bevaka jordbrukets intressen och behov av dränering i samband med t ex exploateringar.	
Kostnader och nytta	Diskutera översiktligt kostnader och nytta för eventuella åtgärder.	<i>Se Kalkylblad för täckdikning</i>
Växtnäringsläckage	Diskutera kort möjligheter att minska växtnäringsläckaget. - Diskutera hur markstrukturen påverkar möjligheten till infiltration till täckdikningsledningarna, kalkfilterdiken, ytvattenintag - Kalkfilterdiken – förbättrar strukturen – växtnäringsämnen binds och vattnet når lättare täckdikningsrören - Anpassad skyddszon kring ytvattenintag - Åtgärder i diket, föreslå rådgivning inom modul 14U - I vissa fall kan det vara relevant att fundera på markanvändningen, ändra åkermark till betesmark eller göra marken till en våtmark istället	Broschyrer om fosforförluster (se underlagsmaterial till 11B) Pdf om <i>Dränering och växtnäringsläckage</i> Pdf om <i>Kalkfilterdiken Saulys Batiene 2008</i> Rekommendera fosforstrategi 11B eller anläggning av våtmarker 14A

Maskiner och odlingssystem	Diskutera hur gårdens maskinpark och odlingssystem påverkar dräneringen. Tunga maskiner eller att köra under blöta förhållanden kan leda till markpackning, vilket kan försämra dräneringens förutsättningar. Även när man hyr in entreprenörer så påverkar deras maskiner marken. Maskinval för täckdikning påverkas också av markens förutsättningar (t ex mängden sten) eller om man vill anlägga kalkfilterdiken.	Finns det problem med markpackning, föreslå modul 12A markpackning <i>Fil Maskinval vid dränering</i>

D. Efter besöket		
Gör en underhållsplan	Sammanfatta problem och åtgärder som kommit fram under fältbesöket genom text och eventuella bilder i en underhållsplan, använd checklistan som stöd. • Ge förslag på förbättringar och underhåll av täckdiken och brunnar. • Dokumentera de delområden där specifika problem finns och åtgärder föreslås, med hjälp av fotografering och markering på kartor. • Informera kort om juridiska förutsättningar och krav på miljöhänsyn utifrån gårdens förutsättningar. • Om det finns en inaktiv markavvattningssamfällighet rekommendera att lantbrukaren tillsammans med deltagande grannar aktiverar den. • Föreslå vid behov kompletterande rådgivning inom Greppa Näringen: ○ Modul 14A, våtmarksplanering och modul 14B, skötsel/restaurering av våtmark ○ Modul 11B, fosforstrategi om yterosion och stillastående vatten påverkar grumling ○ Modul 12A, markpackning, om markpackning är ett problem som har uppmärksammats vid översynen.	

F. Rapport		
Rådgivningsbrevet	Rådgivningsbrev ska innehålla: • En kort beskrivning av dräneringen på fastigheten, specifikt täckdikningen med bifogande av eventuella täckdikningsplaner. • Underhållsplan med föreslagna åtgärder, utifrån de av ovan nämnda punkter som är aktuella. Åtgärderna beskrivs med hjälp av text, kartor eller skisser. Vilka åtgärder som är akuta respektive långsiktiga ska specificeras. • Rekommendation om att inaktiva markavvattningssamfälligheten aktiveras där det är befogat. • Om något kan kräva tillstånd, dispens eller anmälan enligt Miljöbalken ska detta anges. • Rekommendation till lantbrukaren om att utföra en liknande översyn av resterande delar av fastigheten motsvarande det som gjorts under rådgivningsbesöket. • En kort beskrivning av eventuella markavvattningssamfälligheter och enskilda diken med kommentarer till hur några av de föreslagna åtgärderna kan beröra samfälligheten och grannar.	
Rapportera till GNW-adm	Registrering av rådgivningstillfället • Datum för uppföljningskontakt. • I de fall rådgivningsplanen har reviderats så ska detta registreras.	